

משוט בעקבותיהן של כמה מהדליפות הגדולות, שהסעירו את
הממסד הישראלי ב־40 שנותיה של המדינה

עשר דליפות

משה ז"ק

היהודיים בנגב. הפרסום על החלטת הממשלה והאישור שנתן לכך שר החוץ האירו באור שונה את המבצע. על כך הביע שר החוץ את זעמו. שבועות אחדים קודם לכן, ב־26 בספטמבר 1948, נערכה בממשלה אחת ההצבעות ההיסטוריות, כאשר הרוב בממשלה דחה את הצעתו של בן גוריון ליזמה צבאית לכיבוש כל השטחים מכל עבריה של ירושלים. רק לאחר 14 שנה חשף בן גוריון את דבר ההצבעה ההיא והגדירה "בכיה לדורות". בזמנו, דבר זה לא דלף. לעומת זאת, הסוד על אופן ההצבעה בממשלה על מבצע "יואב" דלף. שר החוץ דיווח אז בחופשיות רבה מפרסי: הוא סיפר, למשל, אחר המבצע: "הרוסים מתפעלים מכוחנו ושואלים מתי נלך לאילת, וחשש שדליפת דברים אלה עלולה להזיק לישראל. באותם ימים נתקבלו גם ההודעות הראשונות מהמלך עבדאללה, על נכונותו לפתוח במשא ומתן עם ישראל. הדברים דווחו לממשלה, ויום לאחר מכן גם למועצת המדינה הזמנית. אי לכך הורה ראש הממשלה, בתפקידו כשר הביטחון לצנזורה הצבאית, להטיל איסור חמור על פרסומים מישיבות הממשלה ומועצת המדינה הזמנית.

על החלטה זו של שר הביטחון ערער סגן אלוף משה פרלמן, דובר צה"ל ומנהל לשכת העתונות הממשלתית. כפקיד הכפוף לשר הביטחון ולראש הממשלה, הבטיח משה פרלמן לשר הממונה עליו לנסות ולהצדיק את החלטה בפני העתונאים, בכללם זרים. עם זאת הצביע בפני הממונים עליו, בצורה עדינה, כי לא זו הדרך להילחם בדליפות. את ביקורתו העביר פרלמן לאלוף יגאל ידין, שבתוקף תפקידו כראש אגף המבצעים היה ממונה הן על הצנזורה והן על הקשר לעתונות, וצידף העתק בשביל ראש הממשלה, אם האלוף ימצא לנכון להעביר את דברי ביקורתו של דובר צה"ל לבן גוריון.

ידיעה שרלפה ל"ניו יורק טיימס", כי ראש הממשלה דוד בן גוריון המתין בפתחתו של מבצע "יואב" לפריצת הדרך לנגב, עד שתתקבל מפרסי הסכמתו של שר החוץ משה שרת, הדאיגה את ראש הממשלה ואת שר החוץ כאחד. אמנם הדליפה אירעה לאחר ששת ימי הקרבות, ולאחר ההצלחה הצבאית המרשימה של צה"ל, אך ישראל עדיין עמדה בפני מערכה מדינית קשה. האו"ם דרש ממנה לסגת לקווים שלפני 14 באוקטובר 1948, כלומר לפני ראשיתו של מבצע "יואב". ישראל הציגה את הפריצה לדרום לא כיזמה מלחמתית, אלא בתור פועל יוצא של התכתשות מקומית, לאחר שהמצרים הפריעו למעבר השיירות לישובים

גיפ של "שועלי שמשון" בעת מבצע "יואב"

במכתב, המוגדר כ"סודי", כתב משה פרלמן ב-30 בנובמבר 1948:

1. עד עתה היה זה עקרון, שלא חלה צנזורה על ידיעות שנתגלו מישיבות סגורות של הממשלה או מועצת המדינה — פרט לידיעות צבאיות אשר עליהן חלה הצנזורה הצבאית הרגילה. עד עכשיו לא היתה צנזורה פוליטית בארץ. עתונאי שפירסם ידיעות שהגיעו אליו מישיבות סגורות נחשב כממלא את תפקידו כעתונאי. הכלל היה, שאין לנקוט צעדים נגדו, כי אם נגד אותו האדם שהשתתף בישיבה הסגורה, אשר הפר את סודיותה.
2. אני מבין עכשיו, שהכוונה היא להפעיל צנזורה מוחלטת על כל ישיבות סגורות. למרות זאת שאין החלטה זו מניחה את דעתי ביותר — אני חושש שהיא זורגת למסגרת של צנזורה פוליטית — מובטחני, שאוכל להסכים לעתונאים את העניין בצורה שתתקבל על דעתם.
3. ברם, נראה לי, שראש הממשלה או מועצת המדינה עצמה חייבים לנקוט צעדים נגד חברים המפרים את סודיות הישיבות. הייתי חושב שרצוי, שמועצת המדינה תקבל עכשיו הודעה, שלא תתקיים כל ישיבה סגורה נוספת עד שייגלה ויענש האשם במקרה ההפוך האחרון. לדעתי, היה טוב אילו מועצת המדינה היתה קובעת לעצמה חוקי נוהג, ובכללם הטלת עונשין על מפירי הסודיות של ישיבות סגורות. על כל פנים, היה רצוי לפתוח כל ישיבה סודית באזהרה חמורה מיוחדת לכל המשתתפים בה.
4. אוסיף, שבמשך מלחמת העולם לא התקיימה כל ישיבה סודית על הקונגרס האמריקאי מפאת חששו של רוזוולט, שלא יכול היה לסמוך על שמירת סוד בקונגרס. למרות הנימה הבלתי דמוקרטית שבכך, הייתי מציע לחשוב על קביעת עקרון שבשעת החירום הנוכחית, מוטב לא לגלות למועצת המדינה ידיעות שאין אנו רוצים שתגיענה לאזני האויב.
5. הריני מצרף העתק נוסף שמה תרצה להביאו לתשומת לבו של ראש הממשלה.

(—) משה פרלמן

עצתו של משה פרלמן בעניין המנעות מהטלת צנזורה לא נתקבלה. לעומת זאת, הדליפות שתכפו בשנים הבאות גרמו לצמצום בהיקף הדיווח לממשלה ולוועדות הפרלמנטריות, בתואנה של חשש מדליפה. ברם, עד מהרה למד השלטון, כי הדליפות אינן באות דווקא מישיבות הממשלה או מוועדות פרלמנטריות. דליפה בעתון "הדור", על זימה מצרית לפגישה עם נציג ישראל, הביאה למחאה רשמית שהוגשה לממשלת ישראל על-ידי ממשלת ארצות הברית אשר שימשה כמתוכתת בזימון הפגישה.

ב-2 בינואר 1950 טילגרף השגריר האמריקאי בקהיר למשרד החוץ בווישינגטון: "המלך פארוק הסכים שמצרים תפתח בשיחות ישירות חשאיות ובלתי רשמיות עם ישראל. נציג מצרים בשיחות עם ועדת הפיוס בזינוה, יהיה מוכן לדון עם נציג ישראל, שיפנה אליו (לביורו הצעות השלום והגבולות). על הוראת המלך יודעים רק חסאן יוסף (ראש לשכת החצר) וראש הממשלה, חוסיין סירי."

יומיים לאחר מכן, ב-4 בינואר 1950, חזר השגריר בקהיר וטילגרף למשרד החוץ בווישינגטון: השלטונות המצריים חרדים מאד מפני דליפת

העניין לעתונות, בייחוד לאור הרמו שנתפרסם בשבועון "ניוויק". המצרים ביקשו במיוחד למנוע מידע זה מעוזם פחה, מזכיר הליגה הערבית, המתנגד בתוקף לשיחות עם ישראל.

ב-9 בינואר שוב טילגרף השגריר לווישינגטון: עקב החילופים בראשות הממשלה, מתעכבת הפגישה המתוכננת בין נציגי ישראל ומצרים עד לאחר שנחאס פחה, ראש הממשלה החדש, ינחה את הנציג המצרי, עבדול מונעים מוסטפה.

ב-18 בינואר 1950 נודע לאמריקאים, כי איש חצר המלכות שאל בעצת השגריר הבריטי בקהיר, אם כדאי לפתוח בשיחות שלום עם ישראל. יומיים לאחר מכן, הודיע השגריר האמריקאי בקהיר על עיכוב נוסף בפגישה הישראלית-מצרית בזינוה — שר החוץ המצרי החדש מבקש לתדרך את הנציג המצרי לשיחות.

עוד ישראל ממתינה לחשובה באמצעות האמריקאים, פרסם משרד החוץ המצרי ב-29 בינואר את ההודעה הבאה:

העתון "הדור" בתל אביב פרסם, כי ממשלת נחאס פחה החליטה לפתוח בשיחות ישירות עם ישראל, כדי לפתור את שאלת ארץ ישראל, והטילה על עבדול מונעים מוסטפה ביי, נציג מצרים לשיחות עם ועדת הפיוס לנסוע לאנקרה, כדי להיפגש עם הצייר [אליהו] ששון. מיניסטריין החוץ מצהיר, כי מידע זה מנגוד לאמת ומשולל כל יסוד. לממשלה המצרית הנוכחית אין כל כוונה לפתוח בשיחות ישירות עם ישראל ומצר שני היא ממשיכה לשתף פעולה עם ועדת הפיוס ביישום החלטות האו"ם והפרוטוקול של לואן. ממשלת מצרים פועלת למען החזרת הפליטים הפלשתיניים לבתיהם, ודואגת לקיומם ולהחזרת רכושם. יישוב בעיית הפליטים בהתאם לצדק ולזכות יבטיח שלום ויציבות למזרח התיכון.

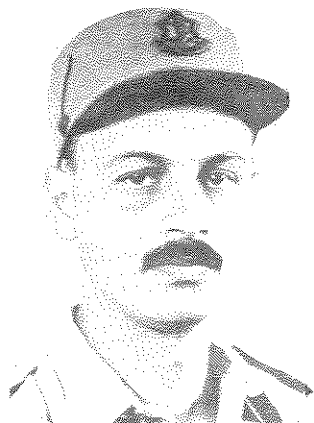
השגריר האמריקאי שהעביר את ההודעה המצרית הוסיף למחרת היום, כי יש לו יסוד טוב להיות בטוח, שתכנית השיחות הישראליות-המצריות לא ירדה מן הפרק. לכל היותר הן תדחינה בחדשים-שלושה.

הדברים הועברו לשגריר גיימס מקדונלד בתל אביב והוא חזר והודיע למחלקת המדינה, כי יגיש מחאה למשרד החוץ, מאחר ש"הדור" הוא ביטאונה של מפא"י, המשמש לעתים שופרו של ראש הממשלה.

המברקים הבהולים של השגרירים מקהיר ותל אביב הביאו להתערבותו הישירה של דין אצ'יסון, שר החוץ האמריקאי, אשר ב-3 בפברואר 1950 טילגרף לשגריר מקדונלד בזו הלשון: "אני מבקש ממך למסור למשרד החוץ את הבעת צערה של מחלקת המדינה, על שמידע חשוב לעתיד היחסים בין ישראל למצרים, אשר נמסר על ידי השגריר על בסיס של מידע כמסו ביותר, הפך לנחלת הציבור. הוסף, כי הדליפה עלולה לפגוע בסידורי השיחות המצריות-הישראליות בעתיד."

מברקי אזהרה אלה היו מוגזמים, שכן בתיקים של גנוך המדינה אפשר למצוא דיווחים על פגישותיהם של אליהו ששון, ולטר איתן וראובן שילוח עם עבדול מונעים מוסטפה המצרי במרוצת 1949, עוד קודם ליזמה האמריקאית ובלעדיה.

הביקורת האמריקאית על הדליפה גרמה לזעזוע במשרד החוץ, כפי שמעיד הדו"ח שהעבירה אסתר הרליץ (ממחלקת ארצות הברית במשרד החוץ) אל שר החוץ, על מחאתו של השגריר האמריקאי גיימס מקדונלד:

אישים שטיפלו ב"דליפות" בשנותיה הראשונות של המדינה. למעלה: דוד בן גוריון ומשה שרת; למטה: גיימס מקדונלד ויגאל ידן.

הפרסום האומלל הזה. מה שאינו מוטל בספק הוא, כי הדבר הנחיל לנו בושט פנים מאין כמוה וערער במדה חמורה מאד את אמון נציגי ארצות הברית ביכולתנו לשמור סוד.

כשלעצמי, איני יודע איך אוכל לשאת פני אל שגריר ארצות הברית. עד כאן מצב העניין כלפי חוץ. מכאן ואילך הצד הפנימי של המעשה.

בחקירה התברר, כי מערכת "הדרור" באה בדברים שאלת פרסום הידיעה הזאת עם לשכת ראש הממשלה ושם הוגד לה כי אין התנגדות לפרסום, אם יסכים לכך גם המנהל הכללי של משרד החוץ. לגבי השגת הסכמתו של המנהל הכללי חלה אי הבנה או גניבת דעת; זו עדיין טעונה חקירה נוספת, אך תוצאותיה אינן מעלות ומורידות לגבי מסקנתי העקרונית, והיא: כי הימלכותו של עתון בלשכת רה"מ לגבי פרסום ידיעה הנוגעת למדיניות חוץ והיענותה של לשכת רה"מ לכך — מהווים נוהג פסול בתכלית והעלול להביא לידי כשלונות ממאירים.

אני מקווה נאמנה, כי תסכים לדעתי זו.

עובדי לשכת רה"מ אינם יכולים לדעת את כל הנסיבות המלוות והמסוייגות ידיעה או עובדה שהם רואים אותה במעורמיה בהעקתו של איזה מברק או מזכר. אין כאן שאלה של תפיסה או תבונה, אלא שאלה של ידיעת העובדות הנעלמות מעיניהם בטבע הדברים. הרצון הטבעי

ב-2 בפברואר קרא לנו (לטידי קולק ולי) מר מקדונלד באופן דחוף והודיע לנו על דאגתם הרצינית, בגלל ה"נזילה" של הידיעה על כוונת המשא ומתן בינינו לבין המצרים. הוא התכוון לידיעה שהופיעה ב"הדרור" ביום 25 בינואר 1950 והדגיש, כי זה עתון "ממשלתי".

הידיעה אמנם הופיעה במברק מזינוה אבל מר מקדונלד הדגיש, כי הוא משוכנע שהידיעה ניזלה כאן. בידו של מר מקדונלד היה מברק מאת קאפרי (CAFFERY), שגריר ארצות הברית במצרים, עם התגובה של שר החוץ המצרי והערה של מר קאפרי שאם כי הידיעה הזאת לא חיסלה את האפשרות של משא ומתן עם המצרים, אבל על כל פנים דחתה אותה לכל הפחות לשלושה חודשים.

ניסיתי לעמוד על מהות הנזילה הזאת והוברר לי שאיש "הדרור" התקשר בשעתו עם מר אלקנה גלי וביקש רשות להדפיס את הידיעה הנ"ל. מר גלי הודיע לו שהוא צריך לקבל את אישורו של ד"ר איתן [מנכ"ל משרד החוץ] לפני ההדפסה. כנראה שבסופו של דבר הודפסה בכל זאת הידיעה בלי לקבל אישור שכזה.

נודע לי, שאנחנו לפעמים דואגים ל"הדרור" באופן מיוחד ומוסרים להם ידיעות אכסקלוסיביות. אם כן הדבר, הרי מן ההכרח הוא שתהיה לנו השפעה כדי לשמור על האחריות במסירת ידיעות, אחרת נאלץ להגיע למסקנות מתאימות.

השגריר מקדונלד דיווח למחלקת המדינה בווישינגטון, כי ב-6 בפברואר 1950 הוא מסר לידי המנכ"ל ולטר איתן לפי הוראתו של דין אצ'יסון, את הבעת צערו על הדליפה.

על בסיס המזכר של אסתר הרליץ, כתב משה שרת ב-5 בפברואר 1950 מכתב אישי וסודי אל דוד בן גוריון, שממנו עלה, כי קיימים חילוקי דעות בין לשכת ראש הממשלה לבין משרד החוץ בשאלת מדיניות הפרסום של ידיעות. משה שרת ביקש, כי "חילוקי הדעות יישמרו בפנים, וכי בגילויים למערכת עתון יש דבר מה נפסד בתכלית." במכתבו כתב שרת:

עלי להסב תשומת לבן לתקלה חמורה שאירעה בימים אלה. לפני כמה זמן הודיעני השגריר של ארצות הברית על הסכמת מצרים לפתוח אתנו בשיחות בזינוה. השגריר הסביר, כי אחד המעצורים להשגת ההסכמה הזאת היא החשש של המצרים לפרסום הידיעה על שיחות אלו, שהם מוכנים לגשת אליהן אך ורק על מנת שהדבר לא יודע ברבים בשלב זה. הוא הוסיף, כי הניסיון הוכיח שאנו, ממשלת ישראל, מועדים ל"דליפות" והסתמך על פרסום הידיעה בדבר שליחותו של הגנרל ריילי לקהיר, עת לקח אתו מכתב אישי מאת אליהו ששון אל אחד ממקורביו המלך.

ממילא מובן, כי נתתי לשגריר הבטחה מוחלטת שבמקרה זה לא תהיה שום דליפה ממקורותינו.

תוכל לשער את הבושה שכיסתה את פנינו במשרד החוץ כאשר ראינו לפני כמה ימים מודפס שחור על גבי לבן ב"הדרור", כי נציג מצרים בזינוה עבד אל מונעים מוסטפה ייכנס בשיחות על הסדר של שלום בינינו לבין מצרים עם נציג ישראל אבא אבן.

לא עברו יומיים וכבר הודיע אחו מאנשי המחלקה המדינית בווישינגטון לשגרירותנו שם, כי לאחר הפירסום ב"הדרור" ספק אם תתקיים איזו שיחה שהיא בינינו לבין המצרים בזינוה.

איני יודע אם באמת ייכשל עניין השיחות בזינוה אך ורק עקב

המוצדק לעזור לעתון מסוים עלול לעלות בנסיבות אלו במחיר יקר מאד למעמד הממשלה.

נוכח הניסיון המר הנני מוכרח לבקשך להורות, כי מעתה והלאה כל הפונה ללשכת רה"מ בבקשת היתר פרסום של ידיעה הנוגעת למדיניות חוץ יופנה אל משרד החוץ — ללא כל תגובה מצד הנשאל לגופו של עניין.

גם אלמלא אירעה תקלה במקרה זה, כלומר אילו נגנזה הידיעה על פי איסור משרד החוץ, הייתי סבור, כי חילוקי דעות בין לשכת רה"מ לבין משרד החוץ בשאלת פרסומה של איזו ידיעה צריכים להישמר בפנים וכי בגילויים למערכת עתון יש דבר מה נפסד בתכלית. איני צריך להוסיף, כי תמיד אוקיר כל עצה והדרכה אשר אקבל ממך בשאלת איסור והיתר לגבי פרסום ידיעות, כמו בכל עניין אחר. אבקשך מאד מאד לתת דעתך על הדבר, כי אין שיעור לנזק הכרוך בהמשכת המצב הקיים.

דוד בן גוריון לא השיב במישרין למשה שרת. הוא הסתפק בהערה בכתב יד על מכתבו של מזכירו, אלקנה גלי, ב"בוו הלשון": "משה, מכיוון שהדבר לא היה ידוע לי לפני המעשה ביקשתי מאלקנה שהוא בעצמו ימסור לך הפרטים — והרי הם לפניך, כנראה שמשוהו לא בסדר בפקידות משרד החוץ — שלך ב.ג."

במכתב של אלקנה גלי (בלי תאריך) אל שר החוץ נאמר:

יום לפני פרסום הידיעה ב"הדור" פנה אלי בירושלים סופרו הירושלמי של העתון ובקש חוות דעתי על הידיעה בדבר עבדול מונעים מוסטפה ושיתות השלום. ענייני שאין לפרסם ידיעה כזו אלא בהסכמת מר איתן. בנוכחותי כתב האיש למערכת שאין לפרסם הידיעה אלא באישורו של מר איתן. למחרת מצאתי הידיעה בעתון. כאשר הדבר עורר סערה, ולאחר פנייתו של מר ר. שילוח בנדון, התקשרתי עם [צבי] שילוח (לנגוס), עורך "הדור", והוא מסר לי הפרטים הבאים:

עם קבלת הידיעה מירושלים, התקשרו מיד עם משרדו של מר איתן, אך משם הפנו אותו לקצין העתונות של משרד החוץ. הלה אישר הידיעה והיא פורסמה. עתה טוען העתון כי קיבלו אישור וקצין העתונות טוען שאישר את אמיתות הידיעה, אך לא את פרסומה וכי הידיעה לא הוקראה לפניו במלואה, אלא הן העובדות.

ובקשר לפסקה במכתבך האומרת, ש"שם (בלשכת ראש הממשלה) הוגד לה (למערכת "הדור") כי אין התנגדות לפרסום, ברצוני לציין שלא היו דברים מעולם. כל תגובה מצדי לא ניתנה לידיעה, פרט להודעתי המפורשת — שאין לפרסם הידיעה אלא באישור של מר איתן.

באשר לפסקה במכתבך האומרת, ש"הרצון הטבעי והמוצדק לעזור לעתון מסוים עלול לעלות בנסיבות אלו במחיר יקר מאד", הרשה נא לי להעיר, כי אני תמים דעה עם הנ"ל, והייתי שמח לו יכולתי רק להכיר בצדקת עזרה כזו ולא להיות העוזר בנסיבות הקיימות. לצערי, נצטורתי לעשות זאת, ואני שמח אפוא למכתבך אשר יעמוד לי ודאי בסידורי ההמשך בסידור הקיים.

התשלח ישראל חיילים לקוריאה?

מהומה גדולה יותר עורר ראש הממשלה בעקבות פרסום ב"על המשמר" ב-11 באוגוסט 1950, כי הוא (ד. בן גוריון) הציע בישיבת הממשלה ב-3

באוגוסט לשלוח עזרה צבאית סמלית לקוריאה. ההצעה נשמרה בסוד כמסו ולאחר פרסומה על ידי יעקב (ז'אקו) פרחי, כתב "על המשמר" (חבר קיבוץ חצור, שלימים היה דובר משרד הבריאות) הניעה את יצחק שדה להציע למרכז מפ"ם לשגר משלוח עזרה רפואית לצפון קוריאה, כמשקל נגד להצעת בן גוריון בדבר משלוח יחידה צבאית סמלית לכוחות האו"ם בדרום קוריאה, בנוסף לסיוע הרפואי שישראל הציעה. אמנם בן גוריון הרהר בקול רם בהצעה זו, ואף שותח על כן עם השגריר האמריקאי, אך הדליפה מיישיבת הממשלה עוררה את זעמו והוא הורה למזכיר הממשלה, שהיועץ המשפטי לממשלה יערוך חקירה רשמית על נסיבות הדליפה.

העממיים פונוו לווזנוכה גא

וית קוריאה, יום ה' — הכוחות העממיים שוחררו שוב את נמל יונגדוק, שעבר כבר 6 פעמים מיד ליד, וכן עיר קינג וקויום עתה במסע על פוהאנג. נמל הנחיתה כוחות האמריקניים, גם כוחות הנאקטונג ערכו היום / הצבא העממי התקפת יגד על שרידי הריבויזה קנית ה-24 מראש-הגשר שלהן ליד פונונג-ג.

זית הדרום מוסרת הודעת המטה האמריקני על התקרמות של הטורים שהחלו לפני 4 ימים בהתקפה נגדית לעבר צומת צ'ינשו. ההודעה היא זהירה מאד ומצייגת, שהפעולה המועטת נא העממי בגיזרה זו של החזית יכולה להיות, לדעת הקצינים וניים, סימן להיערכות חדשה של כוחותיו.

לקיפיים צבאיים, הטוענים כי הלחץ על פוטאן הואט עתה, ס לעומת זאת את האיוס הרציני הצפוי לפוהאנג. כן מציינים יים אלה את הקלות שבה מתגבר הצבא העממי על בעיות האס-הואיל והחיילים מקבלים את צורכי המזון מאת האוכלוסייה ה'.

ית הצפון-קוריאנים פת-רב בהתקפת יגד, מראש שוהם, ליד הקשת של נאקטונג, והתקרמו מפ-לין דרומה, באיימם על טורים האמריקניים, הנמ-עתה צ מילין בדבר שו.

ים עריון נחש מה עיו-זיות התוצאה של התק-יו של הצפון-קוריאנים, זו של החזית.

חזית עובר עתה בנקו-ובאות: מקוטונג כפיוון מערבי עד ל-ע קידומט-מזרחית לצ'ינשו ומשם עד לנחר נמאנג, משם נחר זה צפנית-מזרחית נאקטונג, לאורך הנחר ד לקרבת פונסאן, משם מזרחה ומגיע עד לאו-כפיוון לאוס דרומית ק.

יחדים ארהוטורה

בן גוריון הציע לשלוח עזרה צבאית סמלית לקוריאה? מאת כתבנו

ירושלים, יום ה' — נודע, כי בן גוריון הציע בישיבת הממשלה שדנה בעניין עזרה לפלטים בקוריאה — לשי לוח כוח צבאי סמלי, מאחר שראש הממשלה היה היחיד שתמך בהצעה זו, נחשלה הצעת הפשרה על שליחת עזרה רפואית.

יודעיובר סבורים, כי אם הסיכסוך בקוריאה יימשך זמן רב — הממשלה, שאמרה את האי — תאלץ להגיד גם את הכי.

הפגרה הרגילה של בתיהמשש

הפרסום ב"על המשמר": ידיעה קטנה שעוררה רעש גדול

ב
ד
ג
ה
ו
ז
ח
ט
י
יא
יב
יג
יד
טו
טז
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
לכ
למ
לנ
לס
לת
לז
לח
לט
לכ
למ
לנ
לס
לת

בירדתי שהידיעה היתה בידי מספר פקידים ונמסרה הלאה — לפחות על ידי אחד מהם; וכשם שנמסרה לרמטכ"ל, כך ייתכן שנמסרה, למשל, לחבר ועדת החוץ והבטחון של הכנסת, מבלי שמוסר הידיעה התכוון לגלות סודות לאדם בלתי מוסמך.

ז. מכיוון שעקבות פרסום הידיעה הובילו לפרודורי הכנסת, לקחתי דברים עם כמה מחברי הכנסת ויכולתי לקבוע, שלפחות שניים מהם ידעו על דבר הצעת ראש הממשלה עוד לפני פרסום הידיעה ב"על המשמר". שוב לא עלה בידי לגלות מקור ידיעתם: אחד לא זכר מאין באה לו הידיעה, והשני אמר שהוא שמע "מחוגי הממשלה" ולא רצה לפרש.

ז. העולה מכל אלה הוא, שהידיעה הנדונה היתה נחלת רבים עוד לפני הפרסום בעתון, וקרוב לוודאי שראשית הפצתה היתה בידי חברי ממשלה ופקידיהם הגבוהים. קיבלתי כמה מן הידיעות שקיבלתי על מנת שלא אגלה שמות, ולא גיליתי בדו"ח זה (או בכלל) את השמות שהבטחתי לשמור בסוד.

ח. אחרי שחקירה זו וכל הכרוך בה העסיקתני לא מעט, ארהיב עוז בנפשי להוסיף שאין לדעתי למנוע מסירת ידיעות על מה שהתרחש בישיבות הממשלה, לא לפקידים האחראים במנגנון הממשלה, ולא לפעילי המפלגות וחברי הכנסת הנוגעים בדברים. מכיוון שכך, אין גם אפשרות מעשית למנוע מקרים של נזילה ידיעות כאלה לאזנים בלתי מוסמכות. בכדי לרסן במקצת את יצר הגילויים הסנציוניים שבלב כל עיתונאי, חוששני שאין דרך טובה מזו לגלות בפניהם, באורח רשמי, את כל מה שאפשר לגלות ביתר אריכות ופרוטרוט, ולהכריז על כל מה שאינו נמסר להם באורח זה כעל סוד רשמי אשר פרסומו יגרור אחריו עונש.

חקירה של 21 עובדי מדינה

הכנסת, לא כמו הממשלה, ידעה מראשית דרכה לשמור על סודותיה: כאשר הוגש לוועדת הכספים שלה הדו"ח הראשון של מבקר המדינה, הוא פורסם למחרת היום ב"מעריב". המבקר הודיע לוועדת הכספים, כי להבא לא יוכל למסור לה את הדו"ח, לפני קבלת התשובה של שר האוצר. לכן הוזרזה ועדת הכספים של הכנסת להציע תיקון בחוק מבקר המדינה, שיבטיח את סודיות דו"ח המבקר עד שיבשיל מועד פרסומו. את הצעת התיקונים לחוק מבקר המדינה הביא לכנסת ב-20 במאי 1952 ישראל גורי, יו"ר ועדת הכספים. בקריאה הראשונה נשמעה רק דעה אחת נגד תיקון זה, דעתו של חנן רובין ממפ"ם, שהתריע נגד המגמה המסתמנת בממשלה "להקשות על העתונאים לפרסם דברים הנוגעים לשחיתות, לאי טוהר ולאי סדרים במשרדי הממשלה." היתה זו דעת מסתייגת יחידה, שבקריאה השנייה והשלישית לא חזרה על עצמה. בישיבת הוועדה מ-28 ביולי 1952 אושר ללא התנגדות תיקון זה, בין תיקונים אחרים, בחוק מבקר המדינה, שלפיו "מי שפרסם חומר שהוא דין וחשבון או חוות דעת, או חלק מדין וחשבון או מחוות דעת, מיועד למבקר או נשלח מן המבקר לשר האוצר או לוועדה, או כל דבר הנסב כחומר כזה ולא נטל על כך רשות מאת שר האוצר, המבקר או הוועדה [ועדת הכספים], דינו — מאסר עד שנה אחת, או קנס של 600 לירות, או שני הענשים כאחד."

דליפה מסוג אחר שהטרידה את ראש-הממשלה, שר החוץ, המטה

למעשה, הביע בן גוריון דעות דומות בענין קוריאה בשיחה עם השגריר מקדונלד, בפגישתם בירושלים ב-31 ביולי 1950. לפי דיווחו של מקדונלד לווינגטון, דיבר בן גוריון על ציוד "רבע מיליון חיילים בצה"ל, כדי שיוכלו לעמוד מול תוקפנות הקומוניסטית בקוריאה. אבל בדיווח טרומן על עמידתו מול התוקפנות הקומוניסטית בקוריאה. אבל בדיווח אחר של השגריר מקדונלד סופר, כי הן טדי קולק והן ראובן שילוח ניסו להציג את דבריו של בן גוריון כאילו הם "הרהורים בקול" ולא מדיניות מגובשת. קולק אף אמר לשגריר ב-11 באוגוסט, הוא היום בו פורסמה הידיעה ב"על המשמר", כי דעותיו של בן גוריון ייתקלו בהתנגדות אפילו במפלגתו, לא כל שכן בשמאל. ידיעה זו עוררה גם ויכוחים ביחידה אחת של צה"ל, אשר לפי השמועה עמדה להישלח לקוריאה. בסופו של דבר הסכים בן גוריון עם חבריו בממשלה להסתפק במשלוח תרופות ותרכיזי פירות, כתרומת השתתפות לכוח האו"ם בקוריאה.

אחר חדשים של חקירות, הגיש היועץ המשפטי לממשלה את הדו"ח הבא למוכיר הממשלה:

במכתב מיום 31.8 ביקשתי בשם הממשלה לערוך חקירה ולהמציא דו"ח על פרסום ידיעה בעתון "על המשמר" מיום 11.8 על הצעת ראש הממשלה לשלוח עזרה צבאית סמלית לקוריאה, הצעה שנעשתה בישיבת הממשלה מיום 3.8.50. וזאת העלתה חקירתי:

- א. הכתבה הנדונה נכתבה בידי מר פרוח, הכתב הפרלמנטרי של עתון "על המשמר" בירושלים. דבר הידיעה נודע לו ביום חמישי 10.8, כנראה בכנסת; אין אני יכול לקבוע מי מסר לו ידיעה זו.
- ב. שוכנעתי שהידיעה לא הגיעה לאזנים בלתי מוסמכות מפי איש מאנשי מזכירות הממשלה. הקצרן שרשם את פרטיכל הישיבה ביום 3.8 הצהיר בפני שלא גילה דבר לאיש, ודבריו נאמנים עלי. רצה המקרה והפרטיכל שרשם בקצרות לא הועתק במכונת כתיבה אלא אחרי הפרסום בעתון הנ"ל, באופן שיד הקצרנית המעתיקה לא יכלה להיות בפרסום זה.
- ג. כבר למחרת ישיבת הממשלה ידעו כמה פקידים גבוהים במשרד החוץ על הצעתו הנדונה של ראש הממשלה. יש להניח שהם קיבלו את הידיעה משר החוץ או ממר אבן (אך לא הספקתי לשאול אותם לפני נסיעתם אם אמנם כך הדבר), כנראה הוך כדי התעצויות משרדיות בענין קוריאה.
- ד. ביום 5 או 6 לאוגוסט נמסרה הידיעה על ידי אחד הפקידים הגבוהים במשרד החוץ לרמטכ"ל, אשר לפני כן לא ידע על הצעת ראש הממשלה או על כוונתו להציעה. הדבר נזכר בפגישה השבועית בין ראש הממשלה לבין הרמטכ"ל, בנוכחות מנהל משרד הבטחון וסגן הרמטכ"ל, רק ביום 10.8, וכנראה בישיבת המטה הכללי למחרתו ביום 11.8. מכאן שהידיעה לא יכלה להגיע מאחד מקציני המטה אל עיתונאי זה או אחר עד ליום 10.8; אין גם להניח שהמטה הכללי ישמש מקור לידיעה כגון זו, אם כי לדברי הרמטכ"ל לא נמסר לו הדבר בסוד ודוקא.
- ה. מצאתי, אחרי שיקול, לא לחקור כל חברי הממשלה בדבר האפשרות של מסירת הידיעה הנדונה לזולתם. השרים שדברתי אתם, יש מהם שאמרו שלא סיפרו לאיש, ומהם שאמרו שיתכן וסיפרו, בסוד, לאנשים נאמנים עליהם אשר מתפקדים לדעת ולטפל בדברים. לא ראיתי תועלת בהמשכת חקירה כגון זו, מאחר שכבר

- (א) האם שוחחת עם מר גלבלום על עניינים רשמיים בחודשי נובמבר-דצמבר [1951] ?
- (ב) האם נגעה השיחה לשאלת הסיוע הצבאי ?
- (ג) האם העירות בשיחה זאת על עמדת המטה הכללי כלפי ביצוע תכנית לסייע צבאי ?
- הצירה-חוקר הרחיב את רשימת הנתקרים וקיבל תשובות מ-21 אנשים, על סמך תשובותיהם כתב דו"ח למיכאל הררי, קצין הביטחון של משרד החוץ:

מהתשובות אין לחשוד, שאחד מאנשי הסגל הדיפלומטי או הקונסולרי מסר למר גלבלום מה שכתב במאמרו ב"הארץ". כל אחד מהנשאלים הכחיש שהזכיר למר גלבלום את הסיוע הצבאי או שדיבר על דעת הרמטכ"ל בקשר לסייע הצבאי. מר הרמן הזכיר שישנם מוסדות רשמיים בניו יורק, כגון משלחת האספקה שמקבלים ידיעות סודיות רבות וכיחס אליהם אין הגנה נגד דליפות.

מאנשי הסגל בושינגטון אני לומד, שכל ישראלי שבא לניו יורק ויושב בבית קפה ידוע, מתיימר לדעת מה חושב בן גוריון, מה יעשה משה שרת, מה התכניות של דב יוסף ומהן התכניות לשנים 1953 ו-1954 של קפלן, ומוכן מאליו (שהוא יודע) מהן התכניות האסטרטגיות של הרמטכ"ל — ואם מר גלבלום יושב בבית קפה אשר שם נמצאים ישראלים, היה מוכרח לשמוע במוקדם או במאוחר שהמטה הצבאי מתנגד לסייע צבאי מפני שקבלת הסיוע תחייב אותנו לגלות את סודותינו לאמריקאים, והם יגיעו לערבים. זו שיחה בפי ישראלים רבים...[ולפיכך] אין הוכחה שהיו דליפות למר גלבלום מהשגרירות בושינגטון או מהקונסוליה בניו יורק.

הכללי של צה"ל ואת השגרירות בושינגטון נכללה בכתבה של אריה גלבלום, שהתפרסמה ב"הארץ" ב-14 בנובמבר 1951.

בכתבה, המתארת את הבקשה שהגישה ישראל לקבלת סיוע אמריקאי נמסר, כי "המטה הכללי של צה"ל מסתייג מכל סידור שיגרור אחריו שיגור משלחת צבאית אמריקאית לישראל".

השגריר אבא אבן מינה את הציר דוד גוייטיין כחוקר, שאמור לחפש ולמצוא את מקור הדליפה של מידע פנימי זה. ב-18 בדצמבר 1951 כתב השגריר ל-19 אנשי השגרירות, הקונסוליה הכללית ומשלחת הקניות של משרד הביטחון, ומסר להם שמגנ"ל משרד החוץ כתב לו: "ראש הממשלה מבקשך, כי תורה את השגריר לערוך חקירה מדויקת בעניין זה. מספר אנשים בשגרירות שהיו עלולים למסור ידיעות אלה לגלבלום הוא קטן, ולא יקשה על השגריר לגלות את האשמים".

אבן אף הוסיף בקשה, שמשתמעת ממנה הטלת עיצומים על אריה גלבלום וזו לשונה: "נוסף על חובת החקירה לגבי העבר, הנני מפנה את תשומת לבך לחובתך להמנע מכל שיחה מדינית עם העתונאי הנ"ל. חובת הקשר אתו חלה אך ורק על חברי הסגל הממונים על תפקידי ההסברה. והוא רשאי ככל שאר העתונאים להשתתף במסיבות עיתונאים הנערכות על ידי מר הרמן או על ידי מר י.ה. לוי. באם יפנה אליך באיזה עניין שהוא, עליך לענות כי מר הרמן וחבריו ימסרו לו כל מה שמותר להודיע לעתונאים, וכי אין חברי הסגל רשאים למסור לו ידיעות בנפרד מחוץ לעבודה ההסברתית הרגילה".

ברשימה של מקבלי מכתבו זה של אבא אבן כלולים: חיים הרצוג (או הנספח הצבאי), טדי קולק, שמעון פרס ואברהם הרמן.

שלושה חדשים חקר דוד גוייטיין את הפרשה והציג לנתקרים שלוש שאלות:

קטע מהדו"ח על חקירתם של 21 עובדי מדינה ישראלים בארצות הברית

- (א) האם שוחחת עם מר גלבלום על עניינים רשמיים בחודשי נובמבר ודצמבר ?
- (ב) האם נגעה השיחה לשאלת הסיוע הצבאי ?
- (ג) האם העירות בשיחה זאת על עמדת המטה הכללי כלפי ביצוע התכנית לסייע צבאי ?

קבלתי תשובות מהאנשים הנ"ל גם בושינגטון וגם בניו-יורק:

מר ב. פרידמן	מר ש. בנדור	צב"א א. הרליץ	מר ט. קולק
גב' ס. מוס	מר ח. בראון	מר מ. שליט	מר ח. הרצוג
מר ר. רומלד	מר י. טל	מר א. בן-חורין	מר צ. גיימן
	מר א. הרמן	מר פ. אליאב	מר י. ה. לוי
	מר י. נבו	מר מ. שלו	מר י. גלעדי
	מר ר. גולדמן	מר ש. פרס	מר ד. פלג

ב. מהתשובות אין לחשוד שאחד מאנשי הסגל הדיפלומטי או הקונסולרי מסר למר גלבלום מה שכתב במאמרו בעהון "הארץ" מיום 14 בנובמבר 1951. כל אחד מהנ"ל הכחיש שהזכיר למר גלבלום על הסיוע הצבאי או שדבר על דעת הרמטכ"ל בקשר לסייע הצבאי.

אשכול מקים ועדת חקירה

ב-8 בפברואר 1965 נתפרסמה ב"מעריב" הידיעה הבאה:

ישראל הביעה באוזני ממשלת ארצות הברית את דאגתה מהחלטתה של הממשלה האמריקאית לספק לירדן נשק בשווי 50 מיליון דולר. חלק מנשק זה נמסר כבר לירדן.

בפנייתה לממשלה האמריקאית מדגישה ישראל את דאגתה החמורה לעירעור מאזן החימוש והכוחות במזרח התיכון, כתוצאה מאספקת הנשק למדינות ערב על ידי שני הגושים. יש להניח, כי בעיה זו נדונה גם בשבוע שעבר בשיחתו של השגריר האמריקאי בישראל, מר וולוורת ברבור, עם שרת החוץ, גב' גולדה מאיר, בלשכתה בירושלים.

כפי שנמסר, העיסקה האמריקאית-הירדנית החדשה היא קטנה מההיקף שגורש על ידי ממשלת ירדן, אולם גדולה יותר ממה שהממשלה האמריקאית היתה מוכנה לספק בראשית המרו"מ, לפני מספר חודשים. בקשת הרכש הירדנית הוגשה בהתאם להנחיות "הפיקוד הצבאי הערבי המשותף" ובעקבות לחץ מצרי ישיר על המלך חוסיין כי יגדיל את צבאו במידה ניכרת.

תחילה ביקש המלך חוסיין נשק בשווי 150 מיליון דולר, אולם הממשלה האמריקאית דחתה את הפנייה. בגלל ההכנות לבחירות לנשיאות ארצות הברית עוכב הטיפול בנושא זה למספר חודשים, אולם בחודש האחרון נפלה ההכרעה ונמסרה הודעה מתאימה לשלטונות ירדן.

ישראל מתייחסת בדאגה רבה להחלטה זו, הן משום שהיא מכוונת בראש ובראשונה נגדה והן משום שהיא חוששת לעירעור יציבותה הפנימית של ממלכת ירדן, כתוצאה מההתעצמות וכתוצאה מהגברת חלקו של האלמנט הפלשטיני בלגיון הירדני.

יומיים לאחר מכן נתפרסמה ב"ילקוט הפרסומים" ההודעה הרשמית הבאה: "בתוקף סמכותי לפי סעיף 2 לפקודת ועדות חקירה והסעיפים 14(א) ו-2(ד) לפקודת סדרי השלטון 1948 אני ממנה את שמואל בנדור, צבי אהרנוני וגבריאל כך להיות ועדת חקירה, שמתפקידיה לברר ולקבוע את הנסיבות והפרטים הקשורים בפרסום ידיעות של סיוע צבאי אמריקאי לירדן. לוועדה יהיו כל הסמכויות המפורטות בפקודה. שמואל בנדור יכהן כיושב ראש. (על החתום) לוי אשכול, ראש הממשלה."

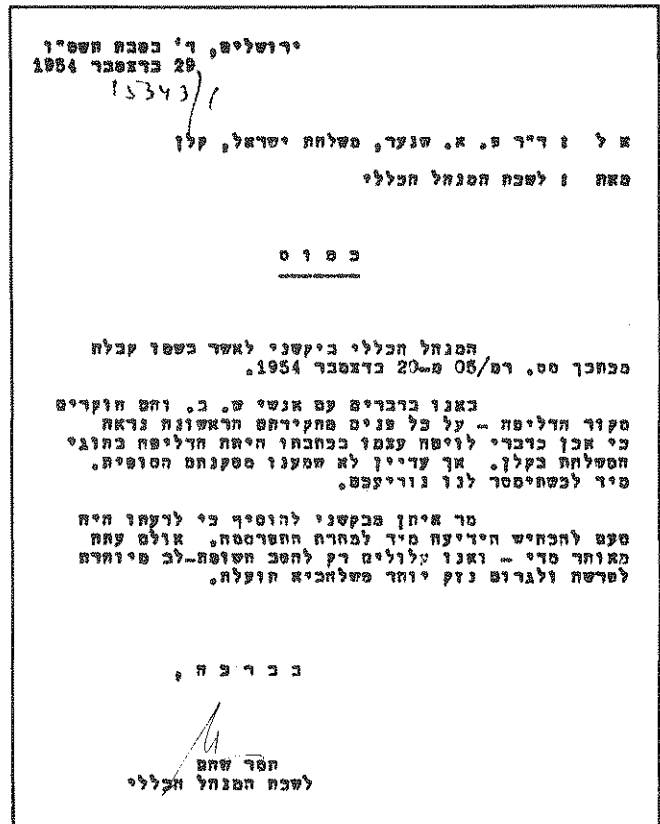
היתה זו הפעם הראשונה בתולדות הדליפות בישראל, שהממשלה לא הסתפקה בחקירה הסודית של שירותי הביטחון, אלא התליטה בלא שהיות להקים ועדת חקירה רשמית, ואף לפרסם את הדבר ברבים. נוסח ההודעה מלמד, כי את הממשלה לא הטרידה הדליפה על "הדאגה הישראלית", אלא דווקא הדליפה על התכנית האמריקאית להגיש סיוע צבאי לירדן.

הצנזור הראשי, אבנר (ולטר) בראון, בספרו "הסיפורים שלא סופרו" טוען, כי "עיסקת הטנקים בין ארצות הברית וירדן היתה סודית והודלפה למשרד החוץ הישראלי על ידי פקיד בכיר בווישינגטון, שעשה כך מתוך אהדתו לישראל ופרסום הידיעה עלול לחשוף אותו". ולא היא. נראה שאף מן הצנזור הראשי נשמר הסוד, שהתפרסם לאחר מכן בספר "פנקס שירות" של יצחק רבין, וביתר הרחבה בספרו של הפרופ' סטיון ספיגל "מטרונם עד רייגן". מתוכם מתברר, כי שני שליחים אמריקאים רמי דרג,

ייקבע בזה תקדים וייקבעו סידורים מיוחדים לגבי האניות הבאות. מניחים כי המלחים הגרמנים הראשונים שירדו לחוף בישראל במרוצת הזמן יחקרו וייבדקו לפני צאתם מגרמניה, כדי לברר את כשרותם מבחינת יחסם ליהודים.

חוגי משלחת הקניות מציינים, שהסכם השילומים מקנה זכות לאניות גרמניות להוביל חלק מסחורות השילומים, אך עד כה הצליחה מחלקת הספנות וההובלה של משלחת הקניות לדחות את בואן של אניות גרמניות.

תמר שוהם, מלשכת המנהל הכללי, הודיעה לד"ר שנוער: "באנו בדברים עם אנשי ש"ב והם חוקרים מקור הדליפה. על כל פנים, מחקירתם הראשונה נראה, כי אכן בדברי לויטה (סופר "מעריב") עצמו בכתבתו היתה הדליפה בחוגי המשלחת בקלן. אנו עדיין לא שמענו מסקנתם הסופית."

בשנים שלאחר מכן היו דליפות יותר חמורות בנושאי היחסים עם גרמניה. ביניהן ידיעה על מכירת נשק ישראלי לגרמניה, שדלפה דרך השבועון "דר שפיגל" ועניין נסיעתה של "האישיות רמת-המעלה" (הרמטכ"ל), שדלף באמצעות "למרחב", ביטאונה של מפלגת אחדות העבודה. לדליפות אלה היו השלכות פוליטיות, שגרמו למשברים ממשלתיים והן חרגו מעבר לתחום העתונאי.

לגבי שיתופו של אש"ף בוועידת ז'נווה אמרו השליחים מברית המועצות, כי מוסקווה לא תעמוד על הזמנת אירגון הטרור כנציגות עצמאית, בתנאי שישראל תסכים לשיתופם של אנשי אש"ף במסגרת אחרת, כגון המשלחת היירונית או של הליגה הערבית.

הכתבה המורחבת לא מסרה את שמותיהם של שני השליחים, ד"ר פרימאקוב וקוטוב, שעמהם נערכו פגישות קודמות באירופה. הם גם הגיעו בספטמבר 1977 לפגישה חשאית עם מנחם בגין, חרף הפרסום בשנת 1975. אך באותם הימים נעו אמות הסיפים במסד והובעו חששות, שמא הפרסום יסתום ערוץ להידברות עם ברית המועצות. חבר הכנסת מאיר וילנר, מזכיר ר"ת, הודרו להצהיר, כי "זה פרסום שקר. לא היתה משלחת סובייטית בארץ והידיעות על ביקור שני השליחים הסובייטיים מיוערת לזרוע אי אמון בין ברית המועצות לבין הערבים". ראש הממשלה יצחק רבין, נסער מן הדליפה והורה לחקור במכונת האמת את כל הפקידים שידעו על ביקורם של השליחים הסובייטיים. כאשר אחד מהם, בגיבוי השר שלו, סירב להיחקר במכונת האמת, ביטל ראש הממשלה את ההוראה, ובמקום זאת ביקש משר המשפטים חיים צדוק, לחפש דרכים כדי לסתום באמצעות חוק את הדליפות בנושאים רגישים. שר המשפטים מינה ועדה לבחינת הנושא, ובעקבות המלצותיה קיבלה הממשלה ב-18 בינואר 1976 את ההחלטה הבאה:

לפי חוק דיני עונשין סעיף 23(ד) מתפרסם בזה צו המכריז על שני נושאים נוספים כעניינים סודיים לפי חוק זה, ופרסומם לא יותר אלא על ידי ראש הממשלה או מטעמו, או על ידי שר החוץ או מטעמו.

1. ידיעות על קיומו או תוכנו של מסמך הנוגע ליחסי חוץ של ישראל והמסווג כסודי ביותר או בסיווג בעל משמעות דומה והוא מסמך מטעם ישראל לנציג של מדינת חוץ, או מסמך מטעם מדינת חוץ והמיועד לנציג ישראל.
2. ידיעה הנוגעת לביקור של נציג ישראל במדינת חוץ, או של נציג חוץ בישראל, או פגישה בין נציג ישראל לבין נציג מדינת חוץ, כשאין ישראל מקיימת יחסים דיפלומטיים עם אותה מדינת חוץ, והביקור או הפגישה לא נערכו בפומבי ולא פורסם עליהם באורח רשמי.

הסעיף הראשון בצו זה נתווסף תוך כדי הדיונים בממשלה, בעקבות הידיעה שנתפרסמה ב"מעריב" ב-22 בדצמבר 1975, לפיה סירב ראש הממשלה יצחק רבין לקבל מידי השגריר האמריקאי שדר מנשיא ארצות הברית, שהיה מנוסח בחריפות יתרה. בידיעה ב"מעריב" נאמר: "ראש הממשלה, מר יצחק רבין, תבע משגריר ארצות הברית בחזרה שדר שהביא למר רבין מאת שר החוץ האמריקאי, ד"ר הנרי קיסינג'ר — ואמנם שדר זה נלקח בחזרה".

היה זה כאשר החליטה הממשלה על מימוש ההחלטה בדבר הקמתן של ארבע היאחזויות ברמת הגולן, בעקבות ההחלטה שקיבלה מועצת הבטחון לקיים דיון על המזרח התיכון, בהשתתפות אש"ף. בתגובה על החלטה זו של הממשלה, הריץ ד"ר קיסינג'ר שדר לראש הממשלה, שבו הביע מורת רוח מהחלטת של ממשלת ישראל להקים את היאחזויות הנוספות בגולן.

לשגריר האמריקאי שהביא עמו את השדר אמר מר רבין בתקיפות,

אווירל הארימן ורוברט קומר, הגיעו אז לישראל על מנת לבקש מהממשלה, שלא תפעיל את ידידה בקונגרס ולא תעורר רעש נגד אספקת טנקים מדגם "פִּטוֹן" וכמה מטוסים אפ.104 לירדן.

פרופ' ספיגל, שהסתמך במחקרו על מסמכי משרד החוץ האמריקאי מספר, כי אווריל הארימן אמר לאשכול, כי "עיסקת הטנקים לירדן תשרת גם את האינטרסים של ישראל". לוי אשכול וגולדה מאיר הביעו נכונות להשלמה עם עיסקה זו, בתנאי שארצות הברית תבטיח בתמורה אספקת נשק חדיש, ותתחייב לתמיכה מדינית בישראל. שמעון פרס, ששימש אז סגן שר הביטחון, היה מסוייג לגבי הקו שהציעו אשכול וגולדה, ורוברט קומר ביקשו לשמור בסוד את דבר קיומן של השיחות. כאשר התפרסמה הידיעה ב"מעריב", נחרדו וניסו בכל הדרכים האפשריות למנוע דליפתם של פרטים נוספים. לכן הוקמה ועדת החקירה, אך כעדותו של הצנוור הראשי: "עברו עשרה ימים וועדת החקירה שלא הצליחה לגלות את המוליף התפרקה". היתה זו הפתעה גם לכותב מאמר זה, כמי שנקרא להעיד בפני הוועדה.

בסופו של דבר, הפרסום לא הזיק למשא ומתן עם משלחת הארימן-קומר. הוא נסתיים בהצלחה בהסכם ישראלי-אמריקני-ירדני, על אי הכנסת הטנקים למערב הירדן. גם אם הסכם זה הופר בסוף מאי 1967, הרי היה בו משום הסכם על פירוז חלקי של אזור הגבול בין ישראל לירדן. התועלת המעשית המיידית שצמחה מן המשא ומתן היתה, שלארשונה בתולדות ישראל הסכימה ארצות הברית לספק לה מטוסים — מטוסי "סקייהוק" — בנוסף לטנקים המתקדמים, לשם שמירת האיזון בין ישראל למדינות ערב.

ניסיון לחקור במכונת אמת

כעשר שנים לאחר מכן באה פרשת שני השליחים הסובייטיים, שהגיעו בחשאי לישראל באפריל 1975. פרסום על ביקורם של שני השליחים הוליד הפעם ניסיון של הממשלה לנקיטת צעדים משפטיים של חקיקה, שהיו אמורים לצמצם את תופש הדיווח העתונאי על ביקורים מדיניים. ההצעה עוררה סערה בין העתונאים, וועדת החוץ והביטחון של הכנסת שנקראה לאשר צו זה נרתעה מלאשרו.

הסערה החלה ב-11 באפריל 1975. באותו בוקר עזבו שני השליחים הסובייטיים את הארץ, ומנמל התעופה בלוד טילפן אחד מהם ככעס אל מנכ"ל משרד ראש הממשלה על הכתבה באותו בוקר ב"הארץ", שבה כתב מתי גולן בין השאר:

שני שליחים מברית המועצות הגיעו בשבוע שעבר לישראל לביקור קצר וחשאי, שבמהלכו נפגשו עם ראש הממשלה יצחק רבין ושר החוץ יגאל אלון. שני השליחים שהגיעו ממוסקבה אינם אנשי ממשל רשמיים, אלא אנשים המקורבים לשלטון.

נודע, כי הנושא המרכזי במגעים עם ברית המועצות היה עמדתן של ירושלים ומוסקבה לקראת אפשרות חידושה של ועידת ז'נווה. השליחים הסובייטיים דיווחו לראשי הממשל הישראלי, כי ברית המועצות מעוניינת ביותר בחידוש הוועידה ובהצלחתה. זאת, מכיוון שמוסקווה חוששת שקיפאון מדיני עלול לגרור את מדינות ערב ובייחוד את סוריה לחידוש המלחמה.

ישראל וארה"ב עושות מאמץ משותף לחסל "תקרית החזרת השדר של פורד על-ידי רבין"

פגישה סוערת הייתה ביום ב' בין קיסינג'ר ודיניץ * ניסיון למנוע פגיעה ביהסים ערב ביקורי רבין ואלון בווינגטון * פקידיים אמריקנים ממשיכים לתקוף ישראל והאימפולסיוויות של רה"מ

מאת שמואל שגם | דילימאטיות | שנבעה זר שקיבל מן הנשיא | בעקבות פגישה סודית בין שגריר ישראל ב-
ניו יורק וקונסול ישראל בניו יורק

"מתח גבוה" ביחסי וושינגטון-ירושלים

לא במקרה השתמשתי במונח דליפות, ולא במונח הדלפות השגור בפי שרים ופקידים, שכן זהו הבדל בין שתי נקודות ראות: האחת — של הממסד, הרואה עצמו בעל בית בלעדי על המידע המעניין את הציבור, ובכוחו למסור או להדליף אותו. השנייה — נקודת הראות של העתונאי, הרואה את תפקידו בשירות לציבור לספק לו את מירב המידע מכל מקור אפשרי, כולל הודעה רשמית, עדות ראייה ושמיעה ואף דליפה מקרית. הבדל מהותי זה בגישות לא מנע מן הממשלה ניסיונות לשתף את עורכי העתונות בשמירת סוד. גולדה מאיר התלוצצה פעם על דרך זו של שיתוף העורכים בסודות, כאשר ציטטה בפני הצנזור הראשי את דו השיח הבא בינה לבין אמינטורה פאנפאני, ראש ממשלת איטליה:

פאנפאני: כיצד שומרים בישראל על סודיות ריוני הממשלה?
גולדה: זה פשוט, יש לנו ועדת עורכים ואם יש נושא שהממשלה מבקשת להצניעו, מספרים אותו לוועדת העורכים. הסדר זה פועל היטב בדרך כלל. ואצלכם?
פאנפאני: אצלנו זה עוד יותר פשוט. כתום ישיבת הממשלה, אני יוצא ומספר לעתונאים את כל אשר התרחש בה. אני בטוח שדברו מכל זה לא יפורסם, כי העתונאים אינם מאמינים אף למלה אחת שלי.

שהסורים לא יכתבו לישראל אם ומתי להקים יישובים נוספים בגולן ותוך שהוא דוחה את השדר, תבע להחזירו לשולחו. השגריר טון דיווח על שיחה זו לממונים עליו בווינגטון ואמנם השדר נשאר שם — אם כי הסתייגויותיה של ארצות הברית מן המעשה נשארו בעינן. הידיעה הועתקה בתקשורת האמריקאית. נמצאו בווינגטון אנשים, שראו בפרסום על דחיית האיגרת משום העלבה פומבית של הנשיא פורד. הממשלה ניסתה, אפוא, לסתום "במכה אחת" גם פירצה זו בחוק. אך צו כזה של הממשלה חייב אישור של ועדת החוץ והביטחון של הכנסת, והוועדה נמנעה מלאשרו, נוכח דברי הביקורת החריפים שהטיחו העתונאים ומוסדותיהם, ובראש וראשונה ועדת העורכים של העתונאים היומיים, נגד התערבות הממשלה בפרסום עניינים מדיניים.

הדליפות לא גרמו נזק

מיגוון זה של דליפות, שהוצג בעשר החקירות לגילוי מקורותיהן, אינו כולל את כל דליפות ארבעים השנים בעתונות הישראלית. המכנה המשותף של עשר הפרשיות שהוצגו כמדגם הוא, שאף אחת מהן לא גרמה לאמיתו של דבר נזק ממשי לענייני המדינה, אם כי בשעת מעשה נראה לשרים ולפקידים, כאילו החשיפה מוטטה את כל תכניותיהם.